

Basisschool De Singel daagt hoogbegaafde leerlingen uit

12

Praktijk

Uhhh ... is een mooi moment

Fotograaf: Darryl Aterna, voor het SchavUT-doeboek

Plusklas maakt gerechten uit de
Tweede Wereldoorlog.

Openbare basisschool De Singel in Schiedam startte zo'n 7 jaar geleden met een beleidsplan voor onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen. Inmiddels is De Singel een aspirant hoogbegaafdheidsprofielschool. 'Als we het doen, doen we het goed.' door Priscilla Keeman

Dat basisschool De Singel in Schiedam een bijzondere school is, zie je eigenlijk al als je er aan komt rijden. Of eigenlijk, er bijna voorbij rijdt. De stadsschool ligt namelijk midden in een woonwijk, gecamoufleerd tussen de woningen. Alleen het toezicht op het schoolplein verradt dat het hier niet om een gewone kinderspeelplaats gaat. Het schoolgebouw zal ooit gaan dienen als seniorenwoningen, verklaart hoogbegaafdencoördinator Tjeerd van den Berg de ongewone bouw. Het maakt de school tot een speelse omgeving, met de trappen die ooit van appartement naar appartement zullen leiden als verbindende factor tussen de lokalen.

De speelsheid vertaalt zich naar het organisatorische, zo lijkt het. De Singel heeft vier locaties in centrum van Schiedam, en

op alle locaties bevinden zich de groepen 1 tot en met 6. Aan de Galileïstraat hebben ook vier groepen 7 les. Vier groepen 8 zijn elders gehuisvest.

Al met al een basisschool met zo'n 850 leerlingen en dat biedt mogelijkheden. 'We hebben massa', zegt directeur Inge Werneke, 'Met ongeveer 30 hoogbegaafde leerlingen kun je daadwerkelijk verandering teweeg brengen binnen de school.'

Positieve factoren

Zeven jaar geleden, toen Van den Berg 'aanliep' tegen het geval van een achtste groep met een bijzonder hoog iq, was dat schaalgroottevoordeel er ook al. Van den Berg vertelt: 'Er zat een jongen in mijn klas, die was zo slim, maar hij kon geen staartde-

ling maken.' De casus prikkelde Van den Berg: 'Waar ging het mis met deze leerling?' En hoe kon er een volgende keer adequater gehandeld worden? Van den Berg stelde intern hardop de vraag: weten we waar onze hoogbegaafde leerlingen zitten binnen de school? 'Van de destijds 720 leerlingen (in groep 1 tot en met 7), kenden we er twee...', was de confronterende conclusie. Het bleken er - uiteindelijk - 17.

De Singel werkte in die tijd in groep 8 al met vijf verschillende niveaus voor de leervakken. Dit gaf opzienbarende resultaten. 'Differentiatie geeft emotionele rust. Er staat zo een veiliger pedagogisch en didactisch klimaat', legt Van den Berg uit. 'Met vier groepen 8 in één gebouw was er wel eens onrust onder de leerlingen. Door de verschillende niveaus voelden de leerlingen zich competent, veilig en bekwaam.' Mede dankzij deze positieve resultaten was de stap klein naar het creëren van een extra niveau: dat van een plusklas voor de top 2,5%. Ofwel de leerlingen waarvan Van den Berg zegt: 'Die bijna in slaap vallen, terwijl jij op de toppen van je kunnen staat les te geven. Als dat gebeurt, weet je dat er meer aan de hand is.'

Werken met niveaugroepen op OBS De Singel

Omdat de niveaus van de leerlingen steeds meer uiteenlopen, wordt in de groepen 7 en 8 afwisselend voor rekenen, begrijpend lezen en spelling aan het begin van de dag instructie op vier of vijf verschillende niveaus gegeven. Iedere leerkracht differentieert ook weer binnen zijn/haar niveaugroep en zo halen wij binnen 1 leerjaar wel 8 tot 10 differentiatieniveaus. Het groepsverband wordt dan doorbroken en de leerlingen van ongeveer hetzelfde niveau krijgen instructie van een van de leerkrachten van groep 7 en 8 of van de begeleider van de plusgroepen.

De ervaring leert dat de leerlingen dit waarderen en dat de prestaties beter worden. Deze werkwijze wordt driemaal per jaar geëvalueerd en de samenstelling van de niveaugroepen wordt zo nodig bijgesteld aan de hand van toetsresultaten en observaties in de klas.

Bron: www.singelschiedam.nl

Bezoek plusklas aan Theo Gootjes (politiek tekenaar). De kracht van een tekening.

Behalve ‘massa’, een grote hoeveelheid hoogbegaafde leerlingen, waardoor het de moeite waard was stappen te zetten, en een al lopend geslaagd experiment, waren er meer factoren die positief bijdroegen aan het opzetten van geslaagd begaafdenbeleid.

‘De school had de tijdsgeest mee’, zegt huidige directeur Inge Werneke. Hoogbegaafdheid was ‘hot’. De toenmalige directie gaf Van den Berg ruim baan om beleid op te zetten.

‘Mijn voorganger had een goede ondernemersgeest’, complimenteert Werneke haar collega met haar inzicht van destijds. ‘Alle beetjes financiële ondersteuning voor de groepen 7 en 8 werden geclusterd om vergaande – klas doorbrekende - differentiatie te bewerkstelligen, met als doel optimalisatie van een veiliger didactisch en pedagogisch klimaat. We veegden de centjes van groep 7 en 8 bij elkaar om een extra niveaugroep te creëren’, vult Van den Berg aan. Met als resultaat dat Van den Berg twee maanden vrijgeroosterd werd om in de materie te duiken. Zijn opleiding tot Informatica Ingenieur eer aandoende, creëerde hij moeiteloos digitale formulieren voor elke leerkracht, waardoor informatieverzameling gemakkelijker verliep. Hij keek letterlijk naar alle cito-uitslagen en handelingsplannen van alle kinderen. ‘Ik herinner me dat de hele tafel hier vol lag met papieren.’

Op die manier nam hij ook leerlingen met gedragsproblemen en/of een slechte werk- en leerhouding opnieuw onder de loep. Ging het om een gedragsprobleem of lag het probleem in te weinig uitdaging? ‘We vonden toch zo’n vier á vijf hoogbegaafde leerlingen op die manier’.

Van den Berg volgde de Master SEN opleiding gedragsspecialist bij Fontys. En later in Utrecht bij Van Gerven de opleiding specialist hoogbegaafdheid en bekeek verschillende mogelijkheden, zoals het Leonardoconcept. ‘We hadden twee jaar nodig om draagvlak te krijgen, een beleidsplan te maken en kaders te schetsen.’ Er werden ouderavonden georganiseerd. De Singel besloot het breed aan te pakken en te starten met groep 3 tot en met 8. ‘Als we het doen, doen we het goed,’ vindt Van den

Berg. Het Slim beleid, Keuzes en consequenties bij beleid voor hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs van Eleonoor van Gerven gebruikte hij als ‘road map’. Van den Berg heeft veel plezier gehad van de Digitale Checklist Hoogbegaafdenwijzer van het SLO: ‘Een uitstekend vertrekpunt voor startende scholen’.

Dwarsdoorsnede

Inmiddels zijn er plusklassen voor de combinaties groep 5 en 6 en groep 7 en 8. Alle groepen komen twee middagen per week tijdens schooltijd naar de Galileïstraat. Dat vergt wat organisatie, maar dankzij het continu-rooster en de conciërges die de groepen van locatie naar locatie begeleiden gaat dat heel ‘smooth’, vertelt directeur Werneke trots.

Acht weken na de zomervakantie begint het signaleren in groep 1 met behulp van leerkrachtgebonden signaleringslijsten. Dit signaleren gaat alle leerjaren door met Digitaal Handelingsprotocol Hoogbegaafdheid (DHH). Ook ouders kunnen hun vermoeden aangeven en zelfs via de in de school gevestigde peuterspeelzaal geeft men zo nu en dan al aan dat er mogelijk een ontwikkelingsvoorsprong is. Over het algemeen kunnen de slimme kleuters nog goed bediend worden in de eigen groep. ‘Het belangrijkste is het signaleren’, vindt Werneke, ‘Voorkomen dat ze onderduiken en relatief of zelfs absoluut gaan onderpresteren. En als een kind zich bijzonder snel ontwikkelt, is daar de Uitdaag Klas (UK). ‘De keuze voor deze naam en vorm is mede een stukje verwachtingsmanagement. Als het kind uiteindelijk binnen de klas voldoende uitgedaagd kan worden, voorkomt dat teleurstelling bij de ouders als het kind niet naar de plusklas gaat’, licht Werneke toe.

Werneke ziet een groot verschil tussen het onderwijs zo’n 15 jaar geleden en nu. ‘Toen waren hoogbegaafde leerlingen vooral ‘lastig’, vertelt zij. ‘Tegenwoordig wordt veel meer naar het kind gekeken: Wie ben je eigenlijk en wat maakt dat je zo doet?’

We leiden op voor een informatiesamenleving, zegt Werneke. 'Kinderen moeten zich verhouden tot verandering. Vertrouwen in jezelf, in je kunnen en met vertrouwen in de samenleving staan, is dan essentieel', vervolgt zij. 'Als je dit als school mede kunt aanreiken, help je kinderen om een compleet, gelukkig mens te zijn'.

De mentaliteit van de leerkrachten op De Singel is 'goed op orde', vindt Werneke. 'Het team is bovendien tweemaal geschoold in de aanpak van hoogbegaafde leerlingen, zowel bij de start als recentelijk.' Dit betekent onder meer dat de leerkrachten zich niet laten misleiden door anderstaligheid. 'Ons leerlingenbestand vormt een dwarsdoorsnede van de Schiedamse bevolking', vertelt Werneke. 'Uit een hele brede omgeving willen we al die slimme kinderen zien te vinden. Er zijn kinderen met een taalachterstand, waarvan de leerkracht zegt: ik zie toch de kenmerken.' Ook deze kinderen komen in de uitdaagklas. 'Anders raak je ze kwijt.'

Begaafdheidsprofielschool

Met de niveaugroepen, 5 uur plusklas per week, de UK-klas en Van den Berg als aanspreekpunt met betrekking tot de hoogbegaafde leerlingen, lijkt dit met het onderwijs aan De Singel ook het geval. Er is aandacht voor metacognitie (leren over leren) en zelfs in de plusklas differentieert Van den Berg. 'Soms merk je dat ze moeiteloos alle antwoorden opschrijven. Dan pak ik het werkje weg: 'Jammer, er valt niets te leren hier...' en ga op zoek naar een nieuwe uitdaging voor de betreffende leerling.' Van den Berg werkt graag met creativiteit. 'Het zelf ontwikkelen van passende lesstof is voor een leerkracht een belangrijke vaardigheid, dus ook voor de plusklas. Ik probeer in de plusklas altijd de bovenste trap van de taxonomie van Bloom te bereiken namelijk creëren. Dat spreekt de meeste leerlingen (intuïtief) aan.' De kunst is om de hersens laten kraken. 'Uhhh... is een mooi moment', glimlacht Van den Berg.

Versnellen is bij De Singel het 'laatste redmiddel', al komt het wel voor. 'We hebben een jongen op school gehad, dat was een heel bijzonder kind. Die zat in midden groep 7 toen hij differentieer- en integraalberekeningen op het bord maakte. Hij was zo ver in wiskunde dat we voor hem een sparringpartner hebben gezocht op de middelbare school. Toen hij daar kwam, hebben ze hem met wiskunde rechtstreeks in klas 4 Gymnasium geplaatst. Met natuurkunde zat hij op hetzelfde niveau. Prachtig om te zien', vertelt Van den Berg.

Als lerende organisatie mag ook De Singel zichzelf de maat nemen, vindt hij. 'We zijn een grote school en nu, na 7 jaar, bedruipen we onszelf. Reden voor de school om zich te verbinden met het netwerk van begaafdheidsprofielscholen. Inmiddels is De Singel aspirant-lid. 'Het is tof om het predikaat op de gevel te hebben, vindt Werneke. Van den Berg verheugt zich op de visitatie: 'Het helpt om onszelf aan te scherpen en weer eens te bedenken: 'Waarom doen we dat eigenlijk zo'.

Erwtensoep met worst

Van de week at ik met mijn gezin erwtensoep en pannenkoeken. Sinds ik ooit met school 'op Griekenlandreis' ging, eet ik dat in alle seizoenen. Op een bijzonder hete dag in Athene serveerde de kookploeg erwtensoep, onder het adagium 'lekker zout, dat houdt het vocht vast'. Geen idee of dat klopte, maar iedereen smulde ervan. Flink wat rookworst erin, echte Hollandse erwtensoep.

Hoe anders was dat deze week: welgeteld acht plakjes worst in een liter soep. Zoals zoveel producten van Unilever is de erwtensoep wéér verder uitgekleeft. 'Nieuw!!' schreeuwt het blik of pak. Maar niet elke vernieuwing van een multinational of grootverdiener is een verbetering voor de klant...

De parallel met het onderwijs is teleurstellend treffend. Steeds verder uitgekleeft, steeds weer vernieuwd, maar niet verbeterd. Een leraar die ik sprak over mijn werk, zei 'Hoogbegaafden? Die hadden we vroeger niet, hoor'. De man is 82 jaar en stond voor klassen van 50 jongens, op van die houten bankjes. Wat hij bedoelde, was natuurlijk: ze vielen niet op. Want ze moeten er evengoed geweest zijn, 2,5 op de 100. Enerzijds zat de jeugd toen nog strakker in een keurslijf en dus stil, anderzijds viel er nog wat te leren. Topografie, eindeloos (Hoogezand, Sappemeer...). De tafels? Reken maar dat ze door iedereen werden geautomatiseerd, ook door hoogbegaafde leerlingen met 'typische eigen strategieën'.

Hoewel het vast niet ideaal was, toen, werd er wel meer van leerlingen gevraagd. Nu heet dat uitdaging. Er werd misschien meer op de bovengemiddelde leerling gemikt, maar daardoor waren meerwerkgroepjes of plusklassen zelden nodig.

Mijn collega Trudy noemt onze Plusklas: 'een doekje voor het bloeden'. Ofwel: we zijn geen echte oplossing. En de vorm klopt ook niet: onze verrijking zou gewoon in de eigen school moeten worden geboden. Wij voegen toe wat uit het onderwijs van vandaag is weggehaald.

Ik wed dat Unox binnenkort met zakjes rookworst op de markt komt. Met als serveersuggestie: lekker voor in de erwtensoep. Kassa! En hoewel het ministerie van Onderwijs geen multinational is (toch?!), zou ik willen vragen: Meneer Dekker, mag ik nog een plakje worst, in mijn soep?

Column

15

Maddy Hageman studeerde medicijnen en is sinds 10 jaar verbonden aan de Plusklas in Houten. Daarnaast heeft ze een eigen adviespraktijk als hoogbegaafdenbegeleider voor jonge kinderen.